

IDAZLEAK

Euskal Literatura diñogunean izen-ondo bat emoten jako ez bakarrik erriaren izkuntzeari dagokiona baita an dagon lurralderi be. Egillea, idazlea, olerkaria ez dira arrotz-kanpoko, eurok jaio ta bizi diran jatorrizko giroari. Ezta irakurleak. Euskal lurraldeak biai eskeintzen dautse sentzumenetik danba-danba sartzen dan berarizko izadi-giroa. Argitasuna ta aroa dagokioz idazlearen gogamen, biotzkada ta artegatasuenai. Bakoitxaren eraz erriak sumatu ta aditzen dabe izadia alan, olan, orrelan edo one-lan. Ez gara, ba, ezbardiñak? Lurraldeak, iñoz ez geldi, beti aldaketan, argi ta margoz iraunkor, eten barik, gure andra-gizonen minberatasuna, irudiz, zentzukizun ta biotz-eragiñez bonbakatzen dau. Gure aldean, itxaso ta mendia, ibar, aran ta zelai beroak zelan edo alan eragiten dabe barruan eta zelangotasun izakeran baita minberatasun sentikortasunean be. Lengo urrena dan gizaldi azke-nean eta oraingoaren asikerean, gure Euzkadi izenaren irasle, Sabino Arana, izadiaren zalea izanez, bere olerkien irudiai indar biotz-ikara damotso bere adinkide, aldikoak ez eukiena, oneik bakarrik pintagarri zeatzkuntzari zireako. Sabino Arana-renak jatorrago dira, minberatsun indartsuago daukie. Bere amaren eriotza zala'ta olerki bat idazten dau izenaz "*Sinismena, Fedea*". Biotza irauli ta artegazoten deutson tamala, nekaldia adierazoten dau-nean urteten jakoz, bata beste ostean, irudi gogorapen oneik: ekaitza, gau illun, areitz zar baten adarra, egadun eguneko, gozoz lo dagon txoria egaduna illunetan egazkada, eriotzaren bolada. *Zalantza barik, bere gogo egoera gaur gerokoen irudi berberak dira, baiña orduan, aldi atan ez ziran euskal olerkian gustiz oiturazkoak adierez-ten dabenak:*

"Gau itzal otza eguzkiaren ostetik, bein egunoro, arpelik, argi ta bero bil billa.

Bil-billa arinka dabillan letxe. Berau be beti ibilliko eta naz amaren billa,

iñoiz idoro egiñaz... edonon loka, edonoiz illun, ots utza?...

Aitatuko dogu baita bere bertso neurri bakoaren bardinga bat, orduan idazten ebenaren ezbardiña dana:

"Goiko oinastuak basoa ganetik bera dana argi zuriz beteta... txori estua,

ikusi ta, arin eltzen da zugatz batera Zeruan erne ta nire gogo laiñoz itsura

jasten da argi erro bat niretzat... Goiko argiaz neronen ama dakust oin bertan".

Arana Goiri On Domingo Agirre baiño geroago bizi izan zan. Alan be, bardindu daigun onen zati au zeazkuntza politaz izadiaren zaratak adierazten dituana: "Milla bidar, bai, entzun ebazan bakartasunaren erdian jarrita egoala, urruneko trumoiaren orruak, ekaitz aizearen durundua, artzaiñaren deaadar luzea, egurgillearen aizkorada neurtua; basurdearen arnas-otsa, otsoaren alaraua, azeriaren ausia, beorren irrintzia, mosolloaren oiua, basauntz bildurtiaren zalaparta; abere arranen dulunduluna, ardien bee negartia, suge zarraren txistua, belien garraxi latza, zozoaren txotxorra, txori abeslari askoren txio-txio alaia, errekaen poll-polla, sugatz ostroen piri-piri biguna, eltxo gogaikarrien zunburruntxua..."

Ez da beti zeazki azalduta geratzen, atera barik ikus-min, nekaldi edo atsegiñen bat. Mendi tontoretik aldatz beera jatsiten dan baserritarren irudimenak marrazki xingola darabil eta gogora jatorko bide-lagun on bat dala.

1897'TIK 1936'RA BIZKAIA'N

Arana Goiri'tar Sabino. Beronek asmau eban Euskal-erriaren izen ederra: Euzkadi. Eta beronek ekarri ta emon eutson indarra, ondiño sentiduten dan indar bat da, ta erriaren barru-barruko aastindu ta eragiten dau sakonki, bere izkuntza Euskerea gorde, indartu ta apainduz. Baiña oraingo euskaldunok ez dogu iñoiz aitzu bear gauza bat: Arana Goiri'tar Sabino'k orain darabilgun batasun zantarra ainbeste kalte dakaskuna ez eban gura. Ez Izkuntzan ez Politikan. Euskerea dago Euskalkietan: oneitan batasuna egitea Euskerea iltea da. Sabino'rentzat Euzkadi'k Alkartasunean bizi bear dau; baiña Lurralde, bakoitxa bere naigura betez berton sartuta ta egonda. Sabino'ren elburuz Euzkadik izan bear dau, Suiza lango-xea. Alkartasuna, Kanton, eta Lurraldeak, norbere buru jabetasunaz. Ona, Erri-aginte, demokraziaren ames lillugarria.

* * *

ON Domingo de Agirre. Biotzez olerkari. Bere idazti ederretan, esaterako Auñamendiko Lorean ta Kresalan euskera mamintsua erakutsi ta irakasten deusku. Irudietan aberatz euskalerriko oiturak egoki ta trebetasunez margozten deuskuz.

* * *

Bustintza'tar Ebaristo. (Kirikiño) Edestiak eta ipuiña-k. Alkarizketa zartari. Erri berbazko idazkera pintagarri. Bere idazki, idazti edo liburuak zenbat geiago irakurri ainbat atsegintsuak egiten dira Ebaristo'k bai daki barre algaraka eragiten bere literatur-gintzan! Beste idazle guztiak baiño irakurle geiago daukoz. Augaitik, erri erazko berbetearen zabaltzaille dogu.

ELERTIA

E. de Urkiaga (Lauaxeta). Lauaxeta'ren erti literatur-gintzak biotzeko dirdaiadurak dira. Olerkidun eres-doiñu samurgarri, sentibera. Beste izkuntzen olerkari samurkoi asko irakurri dauz, baiña eusko-nortasun berarizko zoragarri samurgarria daki ipinten bere olerkietan.

* * *

Azkue'tar Berbizkunde. Benetan berbiztu eban Azkue'k Euzkerea ta arnasa emon. Zein euskaldunek ez ete daki nor dan Azkue? Euskaldun guztiok Azkue'ren aurrean txapela kendu bear dogu. Bera ebillen erriz-erri

euskaldunai euzkeraz entzuten ta euren berbak ingietan ipinten. Eta egin eban Iztegi ederra euzkeraz, erderaz, prantzez-euskal guztien Iztegi eredu iturririk onena da. Eta Iztegi orretan dago Euzkerearen aberastasun biotz-ikaragarria. Batuzaleak, Euzkeraren iltzailleak, diñoie Azkue'k gura ebaia "gipuzkera osotua". Baleiteke esan esango eban giputzen euskeraganako zaletasuna ikusirik, eurai kemena emoteko bide orretan, baiña iñoiz ez eban edatzi olangorik, eta berak beti berba egiten eban *Bizkaieraz*.

EGILUZE

ATZOKOAZ MINTZATZEA

Atzokoaz mintzatzea
ez da berakautako gauza
ez da ez erreza
egunara ekartzea.
Ez da ez erreza
gomutapenen aldi
une igeskor, laburra,
igaranezko une
bizigune laster, joana,
ain deusa ta ain apurra
barriz, atzokoz atzoko
unez une gomutatzea
gure gaurkorano
ez da ez erreza
ez da berakautako gauza.

Zer oroi, esan zeinke,
zer zure aurtzaroko
zer zure gaztearoko
zer zure elduaroko
egun joaneri buruz
zer mintza, esan zeinke
zure izana begipetuz
zer oldoz, esan zeinke
zer erakarri barrero
zeure izanbidezko
egunen egunezko
ainbat lor ta aburuz?

MUNIATEGI-TAR SABIN

ARRAINTZPORTU EUSKALDUNAK

Goizaz batera
egunero lez,
ta, kai ganera
aizeak
legunkiro edo zakar,
arrain usaiña dakar
itsasoetako onuraz
kaiok,
ontzi ganetan dirala
txilioka gangar,
ego zuridun gelduraz.

Gertu dagoz
erritarrak ta,
ontziak
banan-banan
itsasoetako
ondasunak

uztutzero datoz
egunaz.

Txixarru ta berdelak;
bixigu ta lebatzak;
antxua ta sardiñak;
egaluze atunak;
kolaio ta amarratzak;
lodiak ta argalak,
ainbat izerdi-nekez
gogoz karriaturiko
itsastar emokunak.

Bai, nik gogoan zaituedaz
Kantaurik gatzituriko
arraintzportu euskaldunak!!

MUNIATEGI-TAR SABIN